

ESTHER MARTÍ I SENTAÑES

*FAMÍLIES I GOVERN MUNICIPAL DE LA CIUTAT DE LLEIDA DURANT EL SEGLE XV**

INTRODUCCIÓ

L'objectiu principal d'aquest estudi és aprofundir en el coneixement dels membres integrants de les principals famílies que formen part del consell de la ciutat de Lleida durant el segle XV, i de manera especial durant el regnat d'Alfons el Magnànim, car és un període del qual disposem molta documentació. Convé matissar, però, que posarem especial èmfasi en l'estudi prosopogràfic de les famílies que han tingut algun dels seus membres exercint com a síndic o procurador a les corts, ja que resulta una posició de gran transcendència social i econòmica, sobretot pel poder i beneficis que comporta la proximitat al monarca i al seu entorn cortesà, d'aquí l'interès de les grans famílies de l'oligarquia municipal per ocupar aquests càrrecs, perquè també no oblidem que allò que es decideix a les corts els convé que sigui afí als seus propis interessos com a grup social¹.

D'altra banda el segle XV és sens dubte un període apassionant, on hi conflueixen molts canvis, crisis socials i econòmiques, seguides de períodes de recuperació, així com enfrontaments bèl·lics, en uns anys que ja duen el germen del que poc temps després es considerarà un estat modern².

Des del punt de vista del govern municipal aquest període resulta absolutament intens, car s'hi veuen reflectides totes aquestes tensions i antagonismes, especialment representats en les ànsies de poder dels monarques, que sovint inmersos en

* Aquest treball s'ha dut a terme gràcies al suport d'una beca FPI de la Generalitat de Catalunya per a la realització de la meua tesi doctoral dirigida per Dr. Joan Busqueta.

1. J.A. JARA FUENTES, *Concejo, poder y élites. La clase dominante de Cuenca en el siglo XV*, CSIC, Madrid, 2000; pàgs. 151-152.

2. C. CUADRADA, *Sobre la Gènesi Medieval de l'Estat Modern*, in "Acta Mediaevalia", nº 10, Barcelona, 1989, pàgs. 469-479.

justificar la procedència divina del seu poder³, i evolucionar vers una forma de monarquia, no absolutista, si bé autoritària, es capfiquen en obtenir més control sobre les oligarquies que dirigeixen al seu gust les ciutats reials, entossudides aquestes també en defensar les teories que legitimen les seves actuacions davant la monarquia⁴.

A la Corona d'Aragó aquesta lluita per no perdre o guanyar, segons com es miri, poder de control en el govern municipal es fa especialment intensa degut a l'aparició d'una nova monarquia després del compromís de Casp, els Trastàmars⁵. Al Principat de Catalunya durant el regnat de Ferran d'Antequera, les principals ciutats del país, Barcelona, Lleida, Perpinyà, Girona, entre altres, aconsegueixen mantenir els seu estatus, fins hi tot guanyar terreny en la gestió municipal, però amb el seu successor, Alfons IV i la seva política expansionista per la Mediterrània, s'inicia una lluita pel control de la gestió del municipi que augmenta progressivament amb el pas dels anys⁶, arribant a crear faccions ciutadanes, essent-ne el cas més candent el de la Busca i la Biga barcelonines⁷, per bé que el principi d'entesa entre monarquia i les ciutats reials es mantindrà sempre, basat en el ressort del Pactisme⁸, fonamentat en el dret comú i en una arrelada tradició doctrinal, essent dos magnífics exponents Lull i Eiximenis⁹.

A la ciutat de Lleida, que és el cas que ens ocupa, tots aquests elements hi seran ben presents, malgrat que les lluites dins del consell no es facin sentir amb tanta intensitat com en el cas barceloní.

3. A. DANTE, *De Monarchia*, M. Pizzica (ed.), Ed. Rizzoli, Milano, 1988, pàgs. 87-90.

4. J.M. NIETO SORIA, *El Reino: la Monarquía bajomedieval como articulación ideológico-jurídica de un espacio político*, en "Los espacios de poder en la España Medieval", XII Semana de Estudios Medievales", Nájera, 2001, pàgs. 347-348.

5. J. VALDEÓN BARUQUE, *Los Trastámaras. El triunfo de una dinastía bastarda*, Ed. Temas de Hoy, Madrid, 2001; pàgs. 103- 110.

6. J. VICENS VIVES, *Els Trastàmars (segle XV)*, Ed. Vicens Vives, Barcelona, 1969, pàgs. 105-110. Vegeu també C. BATLLE, J.J. BUSQUETA, *Príncipe y ciudades en la Corona de Aragón en el siglo XV*, en "Principi e città fine del medioevo", 6, Pacini Editore, Comune San Miniato, pàgs. 333-355.

7. C. BATLLE, *Retorn a la Busca i la Biga, els dos partits de la Barcelona medieval*, en "Acta Mediaevalia", 3, Barcelona, 1987, pàgs. 229-234. Vegeu també C. BATLLE, *Las crisis social y económica de Barcelona a medianos del siglo XV*, 1973, 2 vol.

8. T. DE MONTAGUT, *Pactisme i Absolutisme a Catalunya: les grans institucions de govern (s. XV-XVI)*, en « AEM », n° 19, 1989, pàgs. 669-679. Vegeu també J. SOBREQÜÉS, *El pactisme a Catalunya. Una praxi política en la història del país*, Barcelona, Edicions 62, 1982.

9. J.M. FONT I RIUS, *Las instituciones de la Corona de Aragón en la primera mitad del siglo XV. Reinados de Fernando de Antequera y Alfonso el Magnánimo*, en "IV Congreso de Historia de la Corona de Aragón", 1955, pp. 6-7.

ESTUDI PROSOPOGRÀFIC DELS SÍNDICS ENVIATS A CORTS DURANT EL REGNAT D'ALFONS EL MAGNANIM

Qui són aquests ciutadans honorats al capdavant del govern de les principals ciutats reials catalanes? Els integrants de la mà major, l'estament superior de la població, que havien controlat les seves respectives ciutats des del regnat de Jaume I, oligarques que invertien en finques, en rentes o en el comerç, que en paraules de Francesc d'Eiximenis “*no són sinó exemple o mirall dels menors*”¹⁰. S'anomenaven ciutadans honorats, gentils homes i molts acabarien aconseguint ésser nomenats cavallers o emparentar amb la baixa noblesa, com veurem més endavant. Entre ells cal contar-hi també els doctors i llicenciats en Dret Civil i Canònic, com també els metges. Per contra, es consideraran membres de la mà mitjana els mercaders, els notaris, batxillers en dret, cirurgians i adroguers¹¹. Els membres de la mà menor, pagesos, hortolans i menestrals, tot hi formar part del consell de la ciutat, veurem que la seva força és realment molt minsa, essent les dues parts decisives dins el govern municipal les altres dues mans, arribant a casos d'enfrontaments tan grans entre ambdues com el de Barcelona entre la Busca i la Biga, essent el fenomen de les lluites entre bàndols o bandositats força comú a Catalunya durant aquest període¹².

Dins del consell, entès aquest com a òrgan de control polític i de govern de la *universitas*¹³, hi trobem les grans famílies que controlen el govern de Lleida durant aquest període, unes poques famílies que monopolitzen el govern municipal, tots membres de la mà major, com els Bosch, Olzinelles, Cardona, Carcassona, Botella, Boxadors, Navers, Navarra, Agulló, Sant Climent o Montsuar.

10. C. BATLLE, *Barcelona a medianos del siglo XV*, El Albir Universal, 1976, Barcelona, pàgs. 13-16.

11. R. GRAS I ESTEVA, *La Paeria de Lleida. Notes sobre l'antiga organització municipal de la ciutat (1149-1707)*, 1911, pàgs. 78-79.

12. A. SERRA I CLOTA, *Bandositats a Catalunya al s. XV; Un fenomen també urbà*, en “XVII CHCA”, Vol. II; pàg. 404-406. De fet el consell general de la ciutat de Lleida es veurà obligat en nombroses ocasions a reflectir aquesta problemàtica en els memorials o instruccions que tramet als seus síndics a corts i ha establir diverses disposicions per tal de solucionar aquest problema. Vegeu E. MARTÍ, *Els memorials o insruccions per als síndics a corts de la ciutat de Lleida durant el regnat d'Alfons el Magnànim*, en “Preactes del 53 Congrés de la Comissió Internacional per l'estudi de la Historia de les Institucions Representatives i Parlamentàries”, Barcelona, 2003, pàgs. 1087-1090. M.T. FERRER, *Un memorial de greuges de la mà menor de Lleida contra la mà major (s. XV)*, en “Miscel·lània Homenatge a Josep Lladonosa”, I.E.I, 1992, pàgs. 293-312.

13. J.A. BARRIO BARRIO, *Gobierno municipal en Orihuela durante el reinado de Alfonso V (1416-1458)*, Universidad de Alicante, 1995; pàg. 27.

Però malgrat que estem parlant de l'alta burgesia urbana, de l'oligarquia municipal, fins hi tot entre ells hi trobem famílies amb nivells de fortuna diferents i mitjans de vida i activitats professionals diverses, des dels que tradicionalment ocupen càrrecs públics, a mercaders, els dedicats a les altes finances, els que posseeixen propietats rurals, terres i rentes, o els que diversifiquen les seves activitats empresarials, de mode similar a com succeïa a altres ciutats de la Corona i de la Península¹⁴.

No hem de menystenir, però, la mà mitjana, que també té el seu paper, desenvolupant alguns dels seus membres un rol important en la gestió municipal, especialment els notaris i la classe mercantil¹⁵. Molts cops vegueren les seves esperances de prosperitat frustrades perquè, malgrat tenir fortunes considerables i descendir en alguns casos de famílies de ciutadans, les diferències socials amb els privilegiats són ben acusades, i és que durant aquest període la posició social de cada membre integrant del consell sol ser força clara, havent-se acabat l'etapa iniciada al segle XIII i desenvolupada al llarg del segle XIV on el moviment entre els diferents estaments era encara permès i acceptat, facilitant l'entrada de noves famílies al cercle cada vegada més clos dels grans patricis urbans, de mode similar al que succeïa a Barcelona¹⁶.

Entrant de ple en el tema que ens ocupa, calia esperar, doncs, que les grans famílies representades dins del consell de la ciutat fessin un notable esforç per acaparar els llocs de procuradors a les corts, car com hem apuntat anteriorment, en les corts s'hi discuteixen multitud de temes crucials pel municipi (i pels interessos de les oligarquies), des de la ratificació o demanda de privilegis a la resolució de greuges, a més de permetre un privilegiat contacte amb la monarquia, fet que no convé deixar en mans foranies o de personatges aliens a la mà major¹⁷.

El perfil d'aquests representants de la ciutat correspon, doncs, a membres de les grans famílies burgeses de la ciutat, que ocupen diversos càrrecs municipals al llarg de la seva vida, que sovint passen de pares a fills o entre germans, seguint una mena de *cursus honorum*, que els porta a la més alta consideració social, precisant, però, que abans d'ésser elegits com a procuradors a les corts tots ja han assolit una experiència institucional prèvia¹⁸. Per tot plegat resulta especialment interessant veure de

14. J.M. MONSALVO, *La sociedad política en los concejos castellanos de la meseta durante la época del regimiento medieval. La distribución social del poder*, en "Concejos y ciudades en la Edad Media Hispanica", II Congreso de Estudios Medievales, Fundación Sánchez-Albornoz, Madrid, 1990, pàg. 396. Vegeu també M.I. FALCÓN, *Gobierno y poder municipal en las ciudades de Aragón en la Baja Edad Media*, en "XVIII CHCA", Vol. I, pàgs. 72-73.

15. J. BUSQUETA, *Orígens i cristallització del règim municipal a Lleida*, dins "Lleida: del municipi a l'Estudi General (s. XIII)", Lleida, 1997, pàgs. 25-26.

16. La crisi social i econòmica de Barcelona, cit., vol. I, pàgs. 137-138.

17. J. VALDEÓN BARUQUE, *La articulación de la sociedad urbana*, en "Las sociedades urbanas en la España Medieval". XXIX Semana de Estudios Medievales de Estella, Pamplona, 2003, pàgs. 87-88.

prop cas per cas i observar les relacions prosopogràfiques que s'estableixen dins de cada família de síndics, així com l'evolució familiar des de la seva aparició dins del consell fins ben entrada l'Edat Moderna.

Així, veiem que un dels primers síndics que és enviat a la primera assemblea celebrada pel Magnànim, el Parlament de Barcelona de 1416, fou Francesc del Bosch. De fet la família Bosch ha estat una de les més importants dins del consell de la ciutat, i almenys des del segle XIV sempre han ocupat càrrecs importants dins del municipi, representant el perfil més típic de l'oligarquia urbana, amb membres considerats ciutadans honorats i dedicats als negocis, com la compra-venda de censals i imposicions¹⁹. Així, el 1314 Pere de Bosch, (fill de Pere del Bosch, notari i batlle reial de Lleida, fill a la vegada de Pere del Bosch, paer²⁰), és elegit com a síndic o representant de la ciutat juntament amb Guillem Moliner, Bertran de Solanelles i Bernat Clavell²¹. Posteriorment, el 1348 trobem Arnau del Bosch, fill de l'anterior, també ciutadà honorat²², com també ho fou el seu germà Bernat, investit senyor de Flix i de Palma l'any 1359²³. Uns anys després, vers 1368, Francesc de Bosch és nomenat paer²⁴, mentre que el 1405 el trobarem també com a síndic de la ciutat²⁵, i tres anys després, el 1409, exercirà de síndic a les corts de Barcelona, juntament amb Francesc Basset²⁶. Tornarà a ser paer entre 1418 el 1421²⁷. Sabem que visqué en una de les zones més ben situades de la ciutat, prop del Peu del Romeu²⁸, i sens dubte fou una de les persones amb molta força dins la Paeria, un dels gran homes de la ciutat, un dels més ben considerats i respectats, a jutjar per la quantitat de càrrecs que acumula i per la seva presència, gairebé incondicional, en les decisions del consell. Malgrat tot, observem certes reticències d'altres membres del

18. Max Turull arriba a la mateixa conclusió respecte als síndics de la ciutat de Cervera. M. TURULL, *Síndicos a cortes. Perfil social, político e institucional de los representantes ciudadanos a cortes y parlamentos en Cataluña (1333-1393)*, en "XVII CHCA", Barcelona-Lleida, 2000, Vol. III, pàgs. 1004-1005.

19. AML, Reg. 328; fol. 28v.

20. A la ciutat de Lleida, igual que en altres ciutats reials del Principat, com Cervera, els consellers en cap de la ciutat reben el nom de paers.

21. D.D.A.A., *Pergamins, Catàleg de l'Arxiu Municipal de Lleida*, 1998, pergami 100, pàg. 76.

22. *Ibidem*, pergami 579, pàg. 258.

23. FRANCISCO J. MORALES, *Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos del Brazo Real en las Cortes del Principado de Cataluña. Dinastías de Trastámara y Austria. Siglos XV y XVI (1410-1599)*, en "Hidalguía", Madrid, 1995, pàg. 76.

24. *Ibidem*, pàg. 128.

25. *Pergamins*, cit., pergami 170.

26. AML, Reg. 405, fols. 29v-29r.

27. AML, Reg. 328; fol. 23r; Reg. 407; fol. 47v-47r.

28. J. BOLÒS, *Urbanisme i organització del treball a Lleida a la baixa edat mitjana*, en "La Ciutat baixmedieval s. XIV-XV, in XVIII Campanya", Pagès Ed., Ateneu Popular de Ponent, 1998, pàg. 51.

consell vers la seva persona. Així l'any 1421 diversos integrants del consell general s'oposaren a que tant ell com Jaume Navarra portessin armes²⁹. Fou diputat del Braç Reial durant el trienni de 1428 a 1431³⁰, i també va ser designat com oïdor de comptes de la Diputació del General entre 1438 i 1442, essent substituït per Gispert Mateu després de la seva defunció³¹. Un altre membre de la família, Guillem de Bosch, exercia de notari de la ciutat vers 1416³². El 1410 trobem a en Joan del Bosch, fill de Francesc del Bosch, ocupant el càrrec de paer l'any 1424 juntament amb Joan Despens, Miquel de Boixadors i Domènec Peiró³³, i repetirà aquest mateix càrrec el 1432³⁴. També exercirà de síndic enviat per la ciutat a les Corts de Barcelona de 1430 a 1434, juntament amb Simó Sunyer³⁵. Fou també diputat pel Braç Reial durant el trienni de 1446 a 1449³⁶. Finalment, i com a cas absolutament especial, trobarem durant el període estudiat per tercer cop un altre membre de la mateixa família exercint com a síndic a corts, en concret a les polèmiques Corts de Barcelona de 1454 a 1458, en Francesc del Bosch, fill d'en Joan del Bosch³⁷, car, essent aquesta família una de les més consolidades i amb més prestigi dins del municipi, no és d'estranyar que la seva presència dins del braç reial sigui també destacada.

L'altre síndic present al Parlament de Barcelona de 1416 és Nicolau Gralla, i de fet repetirà puntualment en aquest càrrec el 1419, durant les corts celebrades a Sant Cugat, substituint Simó Sunyer i Jaume Navarra³⁸. De fet de la família Gralla en tenim menys notícies, malgrat que sabem que pertanyen també a la mà major. Ja el 1326 trobem Mateu Gralla, besavi de Nicolau, ciutadà honrat i prohoms³⁹, fill de Nicolau Gralla, també ciutadà i venedor de draps⁴⁰. El fill de Mateu, Tomàs Gralla, que adquireix el títol de Senyor de Grealó, fou ciutadà i mercader, i el seu fill, Bernat Gralla, fou també ciutadà honrat i paer al 1385⁴¹, a més de Diputat del braç reial de

29. AML, Reg. 405 Bis; fol. 45v.

30. D.D. A.A., *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents (1359-1518)*, Generalitat de Catalunya, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2003, Vol. I, pàgs. 136-37.

31. J.Mª SANS I TRAVÉ (Dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Vol. I, Generalitat de Catalunya, 1994, pàg. 92. AML, Reg. 845; fol. solts.

32. Pergamins, cit., pergami 350, pàg. 173.

33. Pergamins, cit., pergami 364, p. 178.

34. AML, Reg. 365; fol. 53v.

35. AML, Reg. 410; fol. 8r-9r; Reg. 410; fol. 28r-29v.

36. *Història de la Generalitat de Catalunya*, cit., pàgs. 136-137.

37. D.D.A.A., *Cortes de los Antiguos Reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña. Cortes de Cataluña*, XXIII, Madrid, 1915, pàgs. 46-47.

38. *Ibidem*, XII, pàg. 136.

39. Pergamins, cit., pergami 118, pàg. 83.

40. Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos, cit., pàg. 161.

41. Pergamins, cit., pergami 269, p. 142.

la Generalitat. El 1408 exercirà com a paer el seu fill, Nicolau Gralla, juntament amb Ramon Berenguer Despens i Joan Burrell⁴². El 1412 tornarà a repetir en aquest càrrec, conjuntament amb Joan de Montgai, Bertran de Peus i Joan de Comenges⁴³. Un any després, el 1413, apareix en la documentació com a doctor en decrets, i juntament amb Berenguer Colom exerceix com a síndic de la ciutat i nunci enviat a Ferran I per tal que el monarca confirmi a la ciutat de Lleida totes les llibertats, immunitats i privilegis concedits pels reis anteriors⁴⁴, en un acte protocolari, propi del cerimonial de l'època, que legitima el poder de la ciutat davant la nova monarquia. Tornarà a ser paer el 1430⁴⁵. De fet aquest resulta un dels personatges interessants, car, el trobem documentat a part de ciutadà honrat, com a doctor en decrets, fet del tot normal a jutjar per la documentació estudiada, doncs era habitual que s'enviés a corts dos missatgers o síndics, un ciutadà honrat i l'altre jurista o expert en lleis⁴⁶. El que resulta més especial en Nicolau Gralla és que a més se'l trobi relacionat amb el món dels draps, de fet el trobem en la documentació municipal com a draper⁴⁷. Cal interpretar, però, que devia intervenir-hi com a propietari o mercader de draps, tot hi així resulta si més no anecdòtic trobar un ciutadà honrat que encara viu exercint de mercader, seguint la tradició familiar del negoci dels draps, i no sols de les seves rendes i inversions, com era la tònica general, i allò que era més ben considerat per les altes esferes de l'oligarquia⁴⁸. I finalment l'any 1460 trobem a Bernat Gralla, segurament fill de l'anterior, exercint de paer⁴⁹, mentre que el seu fill, Miquel Joan Gralla, serà diputat pel Braç Militar i cavaller de Lleida entre 1491 i 1494, casat amb Anna, senyora de la casa d'Alella i de Vinçà⁵⁰. De fet foren nombrosos els ciutadans que per mitjà d'un enllaç matrimonial amb una dona pertanyent a un llinatge noble aconsegueixen ésser nomenats cavallers⁵¹.

En la següent convocatòria de corts, les celebrades entre Sant Cugat i Tortosa entre 1419 i 1420⁵², trobem com a missatgers o síndics enviats per la ciutat de

42. AML, Reg. 405; fol. 6v-6r.

43. *Pergamins*, cit., pergami 341, p. 170.

44. *Ibidem*, pergami 342, p. 170.

45. AML, Reg. 410, fol. 1v-2r.

46. E. MARTÍ, *El Síndic Municipal a Corts dins la Corona d'Aragó durant el regnat d'Alfons el Magnànim: el cas de Lleida*, en "AEM", Vol. 2/34, CSIC, Barcelona, pàg. 842

47. "per manament dels honorables n'Anthoni Cardona, d'en Johan de Comenges e d'en Nicholau Grayla, draper, pahers en l'any present novelament elets, foren justat en la casa de la Paberia per la forma acostumada los probomens e conseylers següents". AML, Reg. 410; fol. 1v-2r.

48. *Barcelona a medianos del siglo XV*, cit., pàg. 16.

49. AML, Reg. 419; fol. 1v-2r.

50. *Història de la Generalitat*, cit., pàg. 230.

51. *La articulació de la sociedad urbana*, cit., pàg. 86.

52. Totes les corts celebrades durant el regnat d'Alfons el Magnànim es troben detallades en A.UDINA, *El Braç Reial a les Corts Catalanes durant el regnat del Magnànim*, a "XVII CHCA", Barcelona-Lleida, 2000, Vol. III. pàgs. 1013-1021.

Lleida a Jaume Navarra i Simó Sunyer. Els Navarra, eren, com els Bosch una altra de les grans famílies que controlen el govern urbà. De fet l'any 1286 trobem a Jaume Navarra, ciutadà honrat, com a paer de la ciutat⁵³, mentre que l'any 1336 un altre Jaume Navarra també serà paer⁵⁴, el 1363 ho serà Bertran Navarra, conjuntament amb Ramon Riambau⁵⁵. L'any 1384 trobem Martí Navarra exercint com a notari públic⁵⁶, i el 1402 Joan Navarra és nomenat paer⁵⁷. El seu fill, Jaume Navarra, el mateix any fou membre integrant del consell de cinquanta de la ciutat de Lleida⁵⁸, a més de formar part en nombroses ocasions de petits consells destinats a tractar sobre algun assumpte concret, per tal d'assessorar la ciutat⁵⁹, com també és habitual que hi trobem algun membre de la família Bosch, o Cardona, com veurem més endavant. El 1428 serà elegit paer⁶⁰, i el mateix any també exercirà de misatger de la ciutat per tal de tractar amb el rei assumptes relacionats amb la ciutat de Cervera⁶¹. De fet els Navarra ocuparan el sindicat diversos cops en aquest període, sempre amb la figura de Jaume Navarra, síndic enviat a les corts de celebrades el 1416, les de 1419-1420, les de 1421 a 1423⁶², de 1436-37 celebrades a Barcelona⁶³, i a les de Lleida de 1440⁶⁴. El 1461 trobem un dels seus fills, Bertran Navarra, com a membre del consell dels cinquanta, representant, com sempre, de la mà major⁶⁵. Jaume, l'altre fill⁶⁶, també ciutadà honrat, serà veguer de la ciutat, i el 1493 el trobem com a membre del braç militar a les corts de 1493. Segons Morales, Jaume Navarra tindria encara un altre fill, Vicenç, síndic a corts pel Braç reial entre 1473 i 1479⁶⁷. Veiem doncs, aquesta tònica general de les grans famílies de les oligarquies urbanes, on el segon pas, un cop assegurat el domini econòmic

53. *Pergamins*, cit., pergami 66, pàg. 61.

54. *Ibidem*, pergami 157, pàg. 98.

55. *Ibidem*, pergami 225, pàg. 125.

56. *Ibidem*, pergami 268, pàg. 141.

57. AML, Reg. 404; fol. 7v.

58. AML, Reg. 404; fol. 1r.

59. AML, Reg. 407; fol. 2v-2r. Reg. 411; fol. 43v-45v.

60. AML, Reg. 409; fol. 1v-2r.

61. AML, Reg. 409; fol. 7r-8r.

62. AML, Reg. 405 Bis; fol. 36r-37v.

63. AML, Reg. 412; fol. 59v-63v.

64. AML, Reg. 415, fol. 46v-47v.

65. AML, Reg. 419; fol. 46r-47v. El govern municipal de la ciutat de Lleida es dividia en tres consells, el de cinquanta, amb quinze membres per mà, més els representants dels oficis, el consell particular o de vint-i-dos, destinat a simplificar la trobada dels consellers quan s'han de prendre decisions a corre-cuita, i finalment el consell de vuit, el més antic de tots, però que al segle XV queda reduït a la funció de fixar multes. R. GRAS I ESTEVA, *La Paeria de Lleida. Notes sobre l'antiga organització municipal de la ciutat (1149-1707)*, 1911, pàgs. 73-75.

66. AML, Reg. 329; fol. 27v.

67. Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos, cit., pàgs. 212-213.

de la ciutat i del seu govern municipal, serà, entre mitjans i finals del segle XV, fer-se amb títols nobiliaris, fruit d'una mena d'obsessió per obtenir una plena igualtat de dret amb la noblesa, a la qual els unia importants vincles, negant-se a suportar més diferències socials amb els nobles de categoria inferior, cavallers i donzells, afirmant que ciutadans i nobles són iguals “*així en guerres e-n qualsevol parts, com en tots actes e exercici de armes qui-s pertanyen a art de cavalleria, e son estats e són experts en aquelles o en lur stat que tenen, axi en cavalcadures, armes, vestits, família e viura de lurs rendes*”⁶⁸. De fet Jaume Navarra pare ja havia adquirit el senyoriu de Montoliu, aconseguint així que els seus fills per un costat perpetuïn l'estirp en el govern urbà, però que també puguin participar a corts com a braç militar, tret que començava a ser usual al llarg del segle XV en les gran famílies urbanes⁶⁹.

L'altre síndic a les corts de 1416 i a les de San Cugat i Tortosa fou Simó Sunyer, que ho tornarà a ser a les corts de Tortosa de 1429-1430 conjuntament amb Nicolau Gralla, com hem vist anteriorment. Repetirà en aquest càrrec a les corts de Cervera de 1430, malgrat que no s'arribaren a celebrar per l'aparició d'una epidèmia de pesta⁷⁰, a les Corts de Barcelona de 1431 a 1434⁷¹, a les Corts Generals de Montsó de 1435 a 1436⁷² i finalment a les Corts de Barcelona de 1436 a 1437. Simó Sunyer representa un dels millors exemples d'aquells que per mitjà d'estudis universitaris arriben a ser considerats ciutadans honrats, exercint un paper important dins el govern municipal⁷³, car, comptar amb un assessorament jurídic que estigui sempre a l'aguait dels propis interessos de l'oligarquia esdevindrà un element imprescindible, tant en les assemblees de corts, com en qualsevol contacte amb altres ciutats o amb el rei o lloctinent. Simó Sunyer es llicencià en lleis⁷⁴, i ja l'any 1408 el trobem formant part del consell del vuit, com a representant de la mà major⁷⁵. Fou paer en diverses ocasions (1418, 1421 i 1435)⁷⁶, l'any 1435 ja se'l considerava *legum doctor* i dos anys després exercia com inquisidor jurista. El 1460 trobem

68. *Barcelona a medianos del siglo XV*, cit., pàg. 14.

69. F. SABATÉ, *Ejes vertebradores de la oligarquía urbana en Cataluña*, en “Oligarquías políticas y elites económicas en las ciudades bajomedievales (s. XIV-XVI)”, València, 1998, pàgs. 203-204. Vegeu també J. VALDEÓN, *Concejos y ciudades en la Edad Media*, en “II Congreso de Estudios Medievales”, Fundación Sánchez-Albornoz, 1990, pàgs. 516-517. Vegeu també, J. VALDEÓN BARUQUE, *Concejos y ciudades en la Edad Media*, a “II Congreso de Estudios Medievales”, Fundación Sánchez-Albornoz, 1990, pàgs. 516-517.

70. AML, Reg. 410; fol. 8r-9r.

71. *Cortes de los Antiguos Reinos*, cit., XVII, pàg. 18.

72. AML, Reg. 412; fol. 27v-28v.

73. M. BERENGO, *L'Europa delle città. Il voto della società urbana tra Medioevo ed Età moderna*, Giulio Einaudi (Ed), Torino, 1999; pàgs. 342-347.

74. AML, Reg. 405 Bis; fol. 11r-13v.

75. AML, Reg. 405; fol. 1v-2r.

76. AML, Reg. 407; fol. 1v-1r. Reg. 405 Bis; fol. 36r-37v. Reg. 412; fol. 1v-2v.

Francesc i Guillem Sunyer, segurament fills de Simó, tots dos com a membres del consell dels vint-i-dos de la ciutat de Lleida, representant la mà major⁷⁷, i un any després, el 1461, Pere Sunyer, germà de Simó, fou elegit paer⁷⁸.

Bertran de Peus el trobarem com a missatger enviat a les Corts de Tortosa – Barcelona, el 1421, exercint de company de Jaume Navarra⁷⁹. Posteriorment també el trobarem com a síndic a les Corts de Barcelona de 1446-1448, juntament amb Nicolau Agulló⁸⁰. Membre de la mà major, *micer* i jurista, les primeres notícies que hem trobat d'ell es remunten el 1384, quan el trobem formant part del consell general⁸¹. L'any 1419 el trobarem com a missatger de la ciutat davant del rei per defensar els interessos d'un altre ciutadà de Lleida⁸². També fou conseller d'Alfons IV i paer entre 1444 i 1445⁸³. Compleix, al igual que Simó Sunyer, el perfil d'home de lleis que aconseguix arribar a formar part de la mà major, no per la posició de la seva família, sinó a partir del seu pas per l'Estudi General. Els seus descendents, però, ja els trobem dins del consell sense necessitat de cap títol jurídic. Així, Pau de Peus, probablement fill de l'anterior, forma part del consell dels vint-i-dos de la ciutat de Lleida, dedicant-se a la compra d'imposicions⁸⁴. Posteriorment, l'any 1451 trobem a Andreu de Peus, que ostenta el títol de cavaller⁸⁵.

Els Cardona són una altra del selecte grup de famílies que durant el segle XV monopolitzen el govern municipal. El 1299 trobem a Bernat Cardona com a notari públic de Lleida⁸⁶, l'any 1300 Ambert Cardona exercia com a notari reial i escrivà de la Paeria⁸⁷. El 1402 Pere i Perico Cardona formaven part del Consell General⁸⁸. Però no serà fins pràcticament fins 1419 que ocuparan un càrrec important dins del consell, quan Berenguer Cardona serà elegit prohoms de la ciutat⁸⁹. El 1430 Antoni Cardona serà nomenat paer⁹⁰. De fet, durant els anys trenta i quaranta, trobarem present Antoni Cardona en múltiples conselleries i reunions per resoldre assumptes que afecten la gestió de la ciutat. Entre 1435 i 1436 serà síndic enviat per la ciutat a les Corts generals de Montsó, juntament amb Simó

77. AML, Reg. 419; fol. 1v-2r.

78. AML, Reg. 420; fol. 1v-2v.

79. AML, Reg. 844; fol. 14v-15r.

80. AML, Reg. 742, fol. 61v-61r.

81. AML, Reg. 460; fol. 23v-24v.

82. AML, Reg. 407; fol. 41v-42v.

83. AML, Reg. 844; fol. 10v-12v.

84. AML, Reg. 329; fol. 149v.

85. AML, Reg. 742, fol. 109v-109r.

86. *Pergamins*, cit., pergami 75, p. 65.

87. *Ibidem*, pergami 82, p. 68.

88. AML, Reg. 404; fol. 1v.

89. AML, Reg. 407; fol. 35v-36r.

90. AML, Reg. 410; fol. 1v-2r.

Sunyer⁹¹ (cal esmentar que en aquestes mateixes corts, representant Cervera, trobem a Miquel Cardona, probablement germà d'Antoni⁹², fet que reforça la tesi del alt grau de contacte entre les diferents ciutats reials, essent a la vegada un magnífic exemple de com una mateixa família exerceix un fort control en el govern municipal, i donat que ambdós són síndics a corts, dins del braç reial). Antoni Cardona repetirà com a síndic en les Corts de Barcelona de 1436- 1437⁹³. El seu fill, Pere Cardona, al igual que el seu pare, serà també síndic a corts, perpetuant doncs aquest alt grau de maniobra, per dir-ho d'alguna forma, que aquesta família havia aconseguit dins del govern urbà. Pere exercirà com a missatger de Lleida en les polèmiques corts de Barcelona de 1454 a 1458, i de fet, la seva radical postura, identificant-se de ple amb els interessos de la Biga barcelonina, li mereix més d'una esbrancada per part del consell de la ciutat de Lleida⁹⁴, malgrat que li acaben donant la raó i contradient a Joan de Navarra, lloctinent reial, defensor acèrrim dels interessos buscaires. Anteriorment, l'any 1450, havia estat oïdor de comptes del Braç Reial⁹⁵. El fill de Pere, Miquel, al 1460 serà clavari de l'Estudi General⁹⁶ i el 1462 serà elegit paer⁹⁷. Fou també diputat reial durant el trienni comprés entre 1458 i 1461, i acabada la guerra civil serà promogut a l'estament militar⁹⁸, assistint com a diputat d'aquest braç a les Corts de 1473-1479. De fet els seus fills Felip Miquel i Pere Miquel de Cardona assisteixen a les corts de 1494 com a donzells habilitats per el braç militar⁹⁹. La família Cardona serà una de les poques famílies lleidatanes que entre mitjans del segle XV i principis del setze tindrà membres amb força pes en els tres braços. Ja hem vist com havia aconseguit introduir fills i nés dins del braç reial i militar, té a més, també membres dins de l'Església¹⁰⁰, assolint, per tant, un alt grau de control en la societat lleidatana, i de fet catalana, d'aquest període.

Els síndics enviats a les Corts celebrades a la mateixa ciutat de Lleida al 1440, foren Gispert Mateu i Joan Quintana. D'aquest darrer en tenim la primera referència l'any 1418, quan el trobem formant part del consell general¹⁰¹. Posteriorment, l'any 1435 exercirà com a batxiller en decrets i representarà la ciutat en nombroses

91. AML, Reg. 412; fol. 27v-28r.

92. *Història de la Generalitat de Catalunya*, cit., Vol. I, pàgs. 170-172.

93. AML, Reg. 412, fol. 63r-65v.

94. AML, Reg. 742, fol. 139r-140v.

95. *Història de la Generalitat de Catalunya*, cit., Vol I, pàgs. 170-172.

96. AML, Reg. 419; fol. 4v-5v.

97. AML, Reg. 420; fol. 51v-52v.

98. *Història de la Generalitat de Catalunya*, cit., Vol. I, pàg. 172.

99. Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos, cit., pàg. 94.

100. L'any 1453 trobem documentat Pau Cardona, prevere, i al 1496 a Pere Cardona, clergue i beneficiari de la Seu. *Pergamins*, cit., pergami 414, pàg. 197.

101. AML, Reg. 407; fol. 1v-1r.

ocasions entre 1435 i 1441¹⁰², a més fou paer els anys 1454 i 1462¹⁰³. De fet, els Quintana són la família de qui menys referències tenim, essent Joan Quintana un home que ha arribat a l'estament superior, a formar part de la mà major, gràcies als seus estudis jurídics.

Gispert Mateu exercirà com a síndic, a més d'aquestes corts, a les següents, les Corts de Tortosa de 1442 a 1443¹⁰⁴. El 1434 fou advocat de la ciutat i aquest mateix any formà part del consell de cinquanta, representant la mà major¹⁰⁵. Fou també paer els anys 1436, 1442, 1445 i 1447¹⁰⁶. El 1435 fou part integrant del consell especial de la ciutat de Lleida creat per tractar temes relacionats amb les corts de Montsó¹⁰⁷. Gispert Mateu, era cosí dels Montsuar, com també d'un altre dels grans patricis del consell general, Nadal Botella¹⁰⁸. El seu fill de Gispert, també anomenat com el pare, al 1515 serà el síndic que la ciutat de Lleida envia a les corts que es celebren en la mateixa ciutat¹⁰⁹. També fou diputat del braç reial de la Generalitat¹¹⁰.

Gispert Mateu, de forma similar a Joan Quintana, respon al perfil d'home vinculat al dret, que vers la dècada dels anys trenta del segle XV és reconegut pels seus coneixements jurídics dins de la mà major¹¹¹. De Quintana, no obstant, no tenim referències que algun dels seus descendents continués ocupant una posició privilegiada dins del govern municipal de la ciutat de Lleida, com sí que succeí amb altres famílies de juristes com Bertran de Peus, Jaume Riquer o el mateix Gispert Mateu.

Narcís de Canelles fou el company de sindicatura a les Corts de Tortosa de 1442-1443 de Gispert Mateu. Entre 1436 a 1442 fou advocat de la ciutat¹¹², càrrec compartit amb Bartomeu Maull, car tots dos eren a la vegada doctors en decrets i en lleis, respectivament¹¹³. També fou elegit com a paer els anys 1436 i 1441¹¹⁴. Un tret curiós és que serà a la vegada paer¹¹⁵ i síndic, amb els conseqüents problemes

102. AML, Reg. 412; fol. 29r-31v. Reg. 416, fol. 5v-7v.

103. AML, Reg. 742, fol. 135v-137v. Reg. 420; fol. 51v-52v.

104. J.J. BUSQUETA, *Baixa edat mitjana*, en "Història de Lleida", Pagès Editors, Lleida, 2004, pàgs. 130-131. AML, Reg. 742, fol. 42v.

105. AML, Reg. 411, fol. 1v-2v, fol. 11v-12v.

106. AML, Reg. 413; fol. 1v-3v, Reg. 418; fol. 3v, Reg. 418; fol. 59v-62v.

107. AML, Reg. 412; fol. 23v-24v.

108. J.LLADONOSA, *La casa Montsuar de Lleida*, en "Càtedra de cultura catalana Samuel Gili i Gaya", IEI, Lleida, 1981, pàg. 82.

109. *Pergamins*, cit, pergami 431, pàg. 203.

110. Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos, cit., pàg. 96.

111. AML, Reg. 411; fol. 1v-2v.

112. AML, Reg. 412; fol. 43v-45v.

113. AML, Reg. 417, fols. 31v-32r.

114. AML, Reg. 413, fol. 1v-3v. Reg. 416, fols. 21v-23v.

115. Turull, basant-se en la documentació del segle XIV del municipi de Cervera, exposa que la majoria dels síndics municipals enviats a corts havien exercit de paers. M. TURULL, *La configura-*

que això comporta per la ciutat de Lleida¹¹⁶. Així Narcís de Canyelles fou elegit com a paer al mateix temps que és també síndic durant les corts celebrades aquest any a Lleida, i tornarà a ser reelegit com a paer l'any 1442¹¹⁷. El 1442 trobem Marc Canelles, també doctor en decrets, essent la única referència que disposem d'aquesta família de juristes, que durant aquest breu període juguen un paper important dins de l'assessorament jurídic municipal.

Nicolau Agulló fou el síndic que Lleida tramet a les Corts de Barcelona de 1446 a 1448, juntament amb Bertran de Peus. Els Agulló són una de les famílies amb més presència dins del consell, com els Bosch, els Cardona o els Navarra. El 1326 Pere Agulló exercirà de notari públic de Lleida¹¹⁸, el 1396 trobem Nicolau Agulló, draper i síndic de la ciutat de Lleida¹¹⁹, que vers 1402 formava part de la mà mitjana i era també majoral dels drapers¹²⁰. De fet aquesta pertinença, encara molt propera al món mercantil, malgrat pertànyer de ple dret a la mà major¹²¹, toca d'aprop al síndic esmentat, Nicolau Agulló, segurament fill de l'anterior, que el 1419 sabem que fou paraire¹²². Anteriorment havia estat paer el 1409 i 1411¹²³, clavarí major entre 1418 i 1420¹²⁴, un altre cop paer entre 1420 i 1421¹²⁵, any en que fou també missatger de la ciutat¹²⁶. També el trobem relacionat amb la compra-venda d'imposicions i censals¹²⁷. Vivia prop de la Plaça de la Paeria, sota el mur vell¹²⁸. El 1432 trobem Bernat Agulló, prohom, segurament germà de l'anterior¹²⁹,

ció jurídica del municipi Baix-Medieval. Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430, Fundació Noguera, Barcelona, 1990, pàg. 16.

116. *“Per tant com vostra real maiestat ha manat an Johan Botella, conpaer nostre e d'aquesta vostra Ciutat partir d'ací per cer devant vostre Senyoria, attés que-l altre paher qui és micer Narcís de Canelles és axí mateix a qui en les Corts, perxitat lo dit en Johan Botella ací gran freta, car nonch romangis si no dos de que si-l hu di nosaltres, per accident o per qual que tals hich haviem partir la Ciutat romangue sens officials \ que fuera cosa molt perillosal, per que supplicam molt humilment vostra gran clemencia sie sa nostre voler fer desempathar lo dit en Johan Botella en los affers per los quals vostra Senyoria la manat partir affi que pugue prestament retornar a servir lo dit officí de paher”*. AML, Reg. 845; fol. 129v.

117. AML, Reg. 417, fols. 50v-51r.

118. *Pergamins*, cit., pergami 568, pàg. 254.

119. *Ibidem*, pergami 309, p. 157.

120. AML, Reg. 404; fol. 72v, 83v.

121. Al 1408 Nicolau Agulló formava part del consell dels vint-i-dos de la Paeria. AML, Reg. 405; fol. 1v-2r.

122. *Pergamins*, cit., pergami 355, pàg. 175.

123. AML, Reg. 405; fol. 29v-29r.

124. AML, Reg. 328; fol. 33v.

125. AML, Reg. 405 Bis; fol. 27r.

126. AML, Reg. 405 Bis; fol. 46v.

127. AML, Reg. 844; fol. 76r.

128. *Urbanisme i organització del treball a Lleida*, cit., pàg. 53.

129. AML, Reg. 365; fol. 63r-64v.

ciudadà honrat i paer, nebot de Guillerme Agulló, abat de Poblet. El 1460 trobem el seu fill, Joan Agulló, formant part del consell dels vint-i-dos com a membre de la mà major¹³⁰ i al 1462 serà paer i ciudadà honrat¹³¹, a més de capità de l'exèrcit de Joan II i síndic a les Corts de 1460. Fou executat al 1462 acusat d'alta traïció. El seu fill, Nicolau, també ciudadà honrat, assisteix com a síndic de Lleida a les corts de 1446 i les de 1460. Posteriorment, però, l'any 1467 assisteix a les corts com a cavaller, representant el braç militar, car s'havia casat amb Beatriu d'Oluja, senyora d'Oluja i Montfalcó, entrant a formar part de la petita noblesa, en aquest afany col·lectiu d'aquest ciutadans que desitgen, com hem vist, la plena igualtat de dret amb l'estament nobiliari. De fet el seu nét, Miquel d'Agulló i de Pinós, va obtenir la dignitat de noble, gràcies a un privilegi de Felip II el 1586¹³².

Els síndics que la ciutat de Lleida envia a les Corts de Perpinyà-Vilafranca del Penedès- Barcelona- Vilafranca- Barcelona celebrades entre 1450 i 1453 foren Bartomeu Maull i Joan Riambau¹³³. Els Riambau són una de les famílies amb més tradició dins del consell general. El 1355 trobem ja a Nicolau Riambau com a paer de la ciutat¹³⁴. Posteriorment el 1402 fou nomenat mostassaf¹³⁵, i uns anys després, el 1363, tornarà a ser paer un altre membre de la família, Ramon Riambau, juntament amb Bernat Cortit, Bertran Navarra i Domènec de Serra¹³⁶. Al 1372 trobem a Nicolau Riambau exercint de paer, juntament a Domènec de Montsuar, Pere Ardaví i Galceran de Trullols¹³⁷, i l'any 1402 serà elegit mustassaf de la ciutat¹³⁸. El 1408 trobem Ferrer Riambau com a integrant del consell dels cinquanta representant la mà mitjana¹³⁹, i més tard, el 1417 el serà escrivà de la Paeria¹⁴⁰. Finalment, trobem en Joan Riambau, síndic enviat a les corts celebrades entre 1450 i 1453. D'ell sabem que previ a exercitar com a síndic, formava part del consell dels cinquanta com a representant de la mà mitjana¹⁴¹, havia estat clavari major de la ciutat de Lleida el 1431¹⁴², paer, per la parròquia de Sta. Maria de Magdalena l'any 1438 i entre 1441 i 1442¹⁴³, a més d'advocat de la ciutat l'any 1443. Un any des-

130. AML, Reg. 419; fol. 1v-2r.

131. AML, Reg. 420; fol. 38v.

132. *Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos*, cit., pàgs. 46-47.

133. AML, Reg. 742, fol. 72r.

134. *Pergamins*, cit., pergami 364, pàg. 114.

135. AML, Reg. 404; fol. 52r-53v.

136. *Pergamins*, cit., pergami 225, pàg. 125.

137. *Ibidem*, pergami 241, pàg. 131.

138. AML, Reg. 404; fol. 52r-53v.

139. AML, Reg. 405; fol. 1v-2r.

140. AML, Reg. 328; fol. 13r.

141. AML, Reg. 410; fol. 1v-2r.

142. AML, Reg. 365; fol. 12r-13v.

143. AML, Reg. 329; fol. 14r. AML, Reg. 417; fol. 14v-16r.

prés Joan Riambau fou integrat als prohoms del capbreu¹⁴⁴. Cal destacar, però, la peculiaritat que trobem relacionada aquesta família amb la mà mitjana, car, sorprèn el fet que sigui una de les més antigues i amb més presència dins del consell general, apuntant tot plegat a que fossin membres de la mà major, grans oligarques, i no obstant pertanyen, almenys en aquest període a la mà mitjana. Tot i així, com hem assenyalat amb anterioritat, també la família Agulló, vinculada al negoci dels draps, sembla tenir un origen dins de la mà mitjana, tot hi que a principis del segle XV, Nicolau Agulló serà acceptat a la mà major. Malgrat tot això, els Riambau estaran presents durant bona part del segle XV en les llistes d'assistència al consell general i els membres d'aquesta família seran exhortats a assistir en nombroses reunions i petits consells assessors, per tal de mantenir la ciutat de Lleida ben assabentada d'allò que succeeix tant a les corts, en ambaixades reials o amb contactes amb altres ciutats. En un altre ordre de coses ressaltem també la presència de Bernat Riambau, burgès de Perpinyà i diputat reial¹⁴⁵, potser amb algun grau de parentesc amb la família Riambau que aquí ens ocupa.

Bartomeu Maull era un jurista, i un doctor en lleis amb més renom de Lleida. Fou advocat de la ciutat entre 1442 i 1443¹⁴⁶, i paer l'any 1451 (coetàniament al seu sindicat a les corts)¹⁴⁷. De fet entre les dècades de 1440 i 1450 serà consultat per la ciutat en diverses ocasions, i participarà en nombroses ambaixades¹⁴⁸, essent la seva opinió i experiència jurídica molt valorada per la mateixa reina Maria, que sovint el reclamà per consultar-li els seus propis afers¹⁴⁹. El 1460 trobem Pere Maull formant part del consell dels cinquanta com a membre de la mà mitjana¹⁵⁰. D'ell sabem que també pertanyia al món jurídic, essent inquisidor jurista¹⁵¹. El 1462, però, la documentació municipal ens parla d'un micer Maull que forma part de la mà major¹⁵², fet que ens desorienta, car, desconeixem si es refereix a Bartomeu o Pere, ja que desconeixem si Bartomeu pertanyia a la mà major o mitjana, tot i que cal suposar que a la major, si tenim en compte la posició social que ocupen altres ciutadans amb un perfil similar al seu. En tot cas resulta una aportació interessant, perquè ens fa pensar que si realment hi ha un grau de parentiu proper entre tots

144. AML, Reg. 418, fol. 38v. Cal esmentar que la Prohomenia del Capbreu representa una junta de prohoms, una mena de consell especial, que s'ocupa de vetllar per la defensa dels privilegis, l'admissió d'oficials reials, així com de la imposició i la bandera. *La Paeria de Lleida*, cit., pàg. 45.

145. Història de la Generalitat de Catalunya, cit., Vol. I, pàg. 160.

146. AML, Reg. 417; fol. 31v-32r.

147. AML, Reg. 742, fol. 97r-98r.

148. AML, Reg. 366; fol. 9v-9r.

149. AML, Reg. 742, fol. 106r-107v.

150. AML, Reg. 419; fol. 1v-2r.

151. AML, Reg. 419; fol. 4v-5v.

152. AML, Reg. 420; fol. 38v.

dos, essent per exemple germans o pare i fill (element que esperem ens pugui aclarir l'estudi de la documentació pertinent) veuríem, doncs, com en el cas dels juristes no sempre és automàtica l'associació d'una família a una determinada mà, sinó que dependria dels mèrits de cada membre. Tot i així, hem vist altres casos de juristes, com els Canyelles o els de Peus, que sí que aconsegueixen que els seus descendents pertanyin a la selecta oligarquia urbana lleidatana. En tot cas, segons Francisco Morales, el fill de Bartomeu, Miquel de Maull, aconsegueix ser nomenat cavaller, i assisteix a les corts de 1519, habilitat pel braç militar, mentre que el nét d'aquest, Jaume de Maull aconseguí ésser investit com a noble, gràcies a un privilegi de Felip II, el 1585¹⁵³. En tot cas veiem doncs, que els membres de la família Maull continuran ocupant una posició privilegiada en la societat de Lleida durant segles, ja sigui formant part de la noblesa, o dins l'estament eclesiàstic. Així, Jeroni Maull fou canonge de la Seu al 1548¹⁵⁴, i Nicolau Maull fou donzell i administrador de l'hospital major de la ciutat vers 1570¹⁵⁵.

Misser Jaume Riquer, l'altre síndic company de Francesc de Bosch en les corts de Barcelona de 1454-58, també fou membre de la mà major¹⁵⁶, a més de doctor en lleis. Exercí d'advocat de la ciutat entre 1435 i 1437¹⁵⁷, inquisidor jurista el 1439, i acabarà essent paer l'any 1450¹⁵⁸. Veiem doncs que fou un home vinculat al món del dret, com ho fou també Pere Riquer, el seu avi, notari i síndic de Lleida vers 1422¹⁵⁹, i com ho fou el seu pare, Jaume Riquer, ciutadà honorat i doctor en dret, conseller reial i catedràtic de lleis de l'Estudi General de Lleida, a més d'assessor de la cort del veguer d'aquesta mateixa ciutat. El seu fill Jaume fou doncs, el company perfecte de Francesc del Bosch a les corts, deixant així la part jurídica de la ciutat absolutament ben representada, i continuant aquesta mena de tradició de la ciutat de Lleida d'enviar a corts un ciutadà honorat i un jurista¹⁶⁰.

Però el que sens dubte resulta més interessant del llinatge Riquer, és la figura del germà de Jaume, Antoni Riquer, ciutadà honorat i doctor en dret, com el seu germà, catedràtic de lleis de l'Estudi General de Lleida, diputat del braç reial, representant de la ciutat de Lleida a les corts de 1460, 1467, 1469, 1476 i 1480, paer l'any 1452¹⁶¹, conseller reial i regent de la cancelleria del regne de les Dues Sicílies. Fou també Senyor d'Albatàrrec, d'Almacelles i Pedròs. Els seus fills, Pere Joan,

153. Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos, cit., pàg. 185.

154. Pergamins, cit., pergami 459, pàg. 213.

155. Ibidem, pergami 481, pàg. 221.

156. AML, Reg. 413, fols. 1v-3v.

157. AML, Reg. 412; fol. 29r-31v.

158. AML, Reg. 742, fol. 82v.

159. AML, Reg. 844; fol. 52r.

160. *El Síndic Municipal a Corts*, cit.

161. AML, Reg. 742, fol. 122v.

Antoni Joan i Joan Andreu seran nomenats cavallers, i assistiren a les corts de 1493 i 1519 habilitats dins del braç militar¹⁶². Els Riquer esdevingueren, doncs, un magnífic exemple de les grans famílies que arribaran a formar part de l'élite de la societat de la ciutat de Lleida, que accedeixen a aquest selecte grup a través d'estudis universitaris en dret i aniran evolucionant generació darrera generació, enriquint-se amb negocis com la compra-venda de censals i imposicions, assegurant-se així el control del govern municipal, com un mirall on s'hi veuen reflectits els seus propis interessos, que no són altres que els de la seva classe. Gràcies a una gran habilitat logística aconseguiran també des de mitjans del segle XV accedir a les assemblees de corts formant part del braç reial, essent aquest un indiscutible mitjà de control d'un dels òrgans amb més poder de decisió, ja no sols dins l'àmbit de les ciutats reials, sinó també de tota la política econòmica i institucional del regne. A més, de forma similar a altres grans famílies lleidatanes, gràcies a una intel·ligent política matrimonial que els associa amb petits llinatges nobles, aconseguen senyorius i títols nobiliaris, fet que els obrirà les portes a poder participar en les corts també dins del braç militar.

CONCLUSIONS

Dins de l'estudi prosopogràfic dels membres que controlen el govern de la ciutat de Lleida resulta especialment atractiu interessar-se per les famílies que van ocupar els càrrecs de síndics a les corts, car serà en aquestes assemblees representatives on es decideix la majoria de temàtiques que afecten al municipi, i des de l'òptica dels patricis hi convé, doncs, estar-hi convenientment representats per membres del seu estatus, amb els seus propis interessos.

El perfil d'aquests procuradors a corts és el de preferentment membres de la mà major (de fet trobem molts pocs casos en que algun d'ells estigui vinculat a la mà mitjana, com Joan Riambau), que pertanyen a famílies de l'oligarquia urbana, dedicats als seus negocis, sovint implicats en la compra i venda de censals i imposicions.

Tots ells passen per una mena de *cursus honorum* fins arribar a ocupar aquest càrrec, cursa que continuarà després, assolint noves fites al llarg de la seva vida.

De fet, podem parlar de dues tipologies de síndics a corts, els que descendeixen d'importantes famílies de ciutadans honrats, llinatges urbans que han tingut un paper important dins el municipi, alguns des del segle XIII, com els Bosch, els Navarra o els Agulló, i la majoria des del segle XIV, mentre que els altres que han accedit a aquest càrrec gràcies als seus estudis en dret, els juristes, com els Sunyer,

162 .Ciudadanos y burgueses honrados habilitados como síndicos, cit., pàg. 255.

Canelles, de Peus o Maull. En tot cas, pràcticament la majoria d'ells aconseguiran prosperar dins del govern municipal, i fora d'ell, arribant alguns d'ells, o familiars propers, a ser diputats de la Generalitat pel braç reial (com Joan i Francesc del Bosch, que també en fou oïdor de comptes, o Bernat Gralla, nét de Nicolau Gralla), o consellers reials, com Bartomeu Maull.

Especialment interessant resulta doncs estudiar quins càrrecs ocupaven les seves famílies abans i després d'arribar a ser missatgers a les corts. La tònica general, és que tant ciutadans honrats com juristes evolucionen dins del govern, aconseguint que els seus fills i néts siguin com ells paers, advocats de la ciutat, i alguns diputats pel braç reial. Un segon pas serà aconseguir un títol nobiliari, normalment de cavallers, a partir de matrimonis avantatjosos, aconseguint així una doble representació familiar a les corts, dins del braç reial i també dins del militar.

La documentació estudiada, bàsicament municipal, però, no ens permet conèixer sempre el grau de parentiu entre determinats personatges, com tampoc no ens aporta suficients dades sobre els membres d'aquestes grans famílies que controlen el govern de la ciutat de Lleida que ocuparan càrrecs importants tant dins d'estament militar, com en el món eclesiàstic. Esperem que futurs estudis basats en una documentació adient puguin oferir noves dades sobre aquests aspectes.

TAULA DELS SÍNDICS A CORTS DE LLEIDA ENTRE 1416-1458

Parlament de Barcelona de 1416	Francesc del Bosch Nicolau Gralla
Corts de Sant Cugat –Tortosa de 1419-20	Simó Sunyer Jaume Navarra Nicolau Gralla (Juliol 1419)
Corts de Tortosa – Barcelona de 1421-23	Jaume Navarra Bertran de Peus (missatger 1421)
Corts de Tortosa de 1429-30	Nicolau Gralla Simó Sunyer
Corts de Cervera de 1430 (no es celebren per la pesta)	Simó Sunyer
Corts de Barcelona de 1431-34	Pere Piqué, notari (1431) Simó Sunyer Joan del Bosch
Corts generals de Montsó de 1435-36	Simó Sunyer Antoni Cardona
Corts de Barcelona de 1436-37	Jaume Navarra (1436) Antoni Cardona Simó Sunyer
Parlament de Barcelona de 1438-39	Jaume Navarra
Cort de Tortosa de 1439	No s'arriba a elegir síndics
Corts de Lleida de 1440	Gispert Mateu Joan Quintana
Corts de Tortosa de 1442-1443	Narcís de Canelles Gispert Mateu
Corts de Barcelona de 1446-1448	Nicolau Agulló Bertran de Peus
Corts de Perpinyà-Vilafranca del Penedès- Barcelona- Vilafranca- Barcelona de 1450-1453	Bartomeu Maull Joan Riambau
Corts de Barcelona de 1454-1458	Pere Cardona (1455) Francesc de Bosch Jacme Riquer